

**SAYIN KONUKLARIMIZ,
BÜYÜK MİLLETİMİZİN FAZİLETLİ HÂKİMLERİ,
SAYIN ARKADAŞLARIM.**

Bu yıl Eylülün Pazar gününe rastlaması dolayısıyla adlî yılın açılışı törenini bugün yapıyoruz. Hâkimlerimizin, Cumhuriyet Savcılarımızın öğülmeye değer çalışmalarıyla geçen bir adalet yılını daha geride bırakmış, her bakımdan çeşitli ve güçlü sorunları kapsayan yeni adalet yılına girmiş bulunuyoruz. Yeni adalet yılına girerken geçen yıl içinde sonsuzluğa göçen feragat sembolü hâkimlerimize, savcılarımıza, hak ve adalet hizmetinde yer almış meslektaşlara, adalet görevlilerine, özellikle rahatsızlandığını sezdiği halde genel kuruldaki takrirlerine devam ve görevi başında vefat eden çok çalışkan Üye Yardımcımız Nihat Tokuz'a Tanrı'dan rahmet dilerim.

Hayatlarının en verimli yıllarını adalet hizmetinde harcamış bulunan Ticaret Dairesi Başkanı Sıtkı Akyazan, ikinci Hukuk Dairesi Başkanı Kemal Tan, ikinci Ceza Dairesi Üyesi Nazif Başar, Üçüncü Hukuk Dairesi Üyesi Nezahat Görelî ve Üçüncü Ceza Dairesi Üyesi Cemil Millî arkadaşlarımız geçen Adalet Yılı içinde yaş haddi dolayısıyla aramızdan ayrılmış bulunuyorlar. Kanun hükmü gereği olan bu mümtaz ve güzide hâkimlerimizin, Yargıtay'daki faal hizmetlerinden ayrılmalarına üzüntü duymamak mümkün değildir. Bütün meslek hayatları, doğruluk ve feragat ile geçen bu sayın arkadaşlarımıza mesleğe olan hizmetlerinden dolayı Yargıtay ve şahsım adına şükranlarımı sunarım.

Sayın Dinleyicilerim,

Anayasamız'da, Devlet idaresi kuvvetler ayrılığına dayanmakta, Millet, egemenliğini Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanacağı ilkesi bulunmakta ve 7 nci maddesinde de (yargı yetkisi) Türk Mil'-eti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır denmektedir. Yargının kuvvetler ayrılığındaki önemi açıkça belli edilmiş, yasama yetkisi ile eşitliği belirtilmiştir. Nitekim 5 inci maddesinde (yasama yetkisinden) 7 nci maddesinde (yargı yetkisinden bahsedildiği halde 6 nci maddesinde (yürütme görevinden) bahsolunmuştur. Yetki ve görevin hangi organlar tarafından yerine getirileceği aynı maddelerde açıklanmıştır. Kısa deyimle 5 inci ve 7 nci maddeler yetkiye, 6 ncı madde göreve ilişkindir. Bununla beraber kuvvetler arasında dengeli çalışma ilkesi Anayasa'mız gereğidir. Yargı yetkisinin genişliğini ve bu bakımdan yargı organlarının büyük önemini birkaç örnek vermek suretiyle belirtmek isterim. Türkiye'de yayımlanan gazete, dergiler, Anayasa'nın 57 nci maddesindeki şartla ve (mahkeme kararı) ile kapatılabilir. Herkes, meşru bütün vasıtalardan faydalanmak suretiyle (yargı mercileri) önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Diğer bir deyimle yurttaşların can, mal, namus, şeref ve haysiyetlerinin korunması mahkemelerin güvencesi altındadır. Türk'lerin en şerefli hakkı olan vatandaşlık hakkının alınması kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Bu hususta son söz yargınındır. Belli seçimler, idarenin eylem ve işlemi, disiplin kararları yargı merciinin denetimindedir. idare, seçilmiş organları bir yargı mercii kararına dayanmadan görevinden uzaklaştırılmaz..Şu bir kaç örnek yargı yetkisinin devlet idaresinde, kapsamının genişliğini ve önemini göstermektedir. Anayasa'mız Türkiye Cumhuriyeti'ni (Hukuk Devleti) olarak nitelemiştir. Hukuk Devleti'nin güçlü dayanaklarından biri (yargı yetkisi) dir. Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanan bağımsız mahkemeleri hâkimler temsil ederler ve Anayasa'nın güvencesi altındadırlar.

Hâkimler, görevlerinde Anayasa, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre, hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere, hâkimlere, emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye telkinde bulunamaz.

Hâkimler azil olunamaz. Kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz. Kanunî istisnalar dışında meslekten çıkarılamaz. Ancak bu kadar geniş yetki ve teminatı olan hâkimlerin o oranda sorumlulukları, ödevleri olacağından şüphe edilemez. Anayasanın 132 nci maddesinin bir anlamı da hâkimlerin tarafsız olmalarıdır. Tarafsızlık yalnız kararlarda, duruşmalarda değil duruşma ve mahkeme dışındaki davranışlarında da bahis konusudur.

. Kanunda yazılı haller dışında (hiç bir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz), Anayasa hükmü hâkimlerin ödevleri arasındadır. Bu ödevin, yerine getirilmemesi yargı erkini olumsuz yönde etkiler.

Keza Anayasa, hâkimlerin kanunda belirtilenlerden başka genel ve özel hiçbir görev alamayacaklarını öngörmüştür. Bu hükümde hâkimlere ayrı ödev yüklemekte, hâkimliğin özelliğini ifade eylemektedir. Çağımızın bilimsel, sosyal hattâ teknolojik ilerlemesini izlemek, kültür seviyelerini daha çok-yükseltmek, akımların tez ve antitezleri hakkındaki bilgilerini çoğaltmak, demokratik ve sosyal düzenle ilgisi uygunluğu, aykırılığı hususundaki bilgilerini daha fazla artırmak durumundadırlar.

Anayasa'mızın 132 nci maddesi, hâkimlerin, hüküm verirken hangi ilke ve kurallara dayanacağını açıklamıştır.

Hâkimin uygulamalarda Anayasa'yı tümü ile mütalâa etmesi ve gözetmesi gerekir. Örneğin Anayasa'mızın temel ilkelerinden biri lâiklikdir. Lâiklik temel ilkesi karşısında (vicdan hürriyetinin) sınırı olacağı şüphesizdir. Hâkim bu hususu lâiklik ve vicdan hürriyetinin niteliğinden, bunların çağımıza kadar geçirdiği tarihsel safhalara dair bilgisinden Anayasa'mızın hazırlığı sırasındaki konuşma ve gerekçelerden faydalanarak takdir eder. (Kanuna) ve (Hukuka) göre hüküm vermek; kanuna, hukuk kural ve ilkelerine bağlılığın ifadesidir. Hiçbir etki hâkimin vicdanî inancını sarsamaz. Hâkimin vicdanî inancına göre hüküm vermesi, Hâkimliğin en özel ve önemli niteliğidir.

Şu söylediklerimle, yargı yetkisini kullanan hâkimlere, Anayasa ile tanınan yetkiden, ödev ve görevlerinden, hâkimliğin bazı özelliklerinin bir kısmından özet olarak bahsetmiş oldum.

İnancıma göre şükranla anmak gerekir ki, hâkimlerimiz, savcılarımız geleneksel tarafsızlıklarını korumuşlar, görüş ve düşüncelerinin Anayasa temel hak, ilke ve kurullarının korunması doğrultusunda bulunduğunu göstermişlerdir.

Sayın Dinleyicilerim,

Hâkimlerin, geniş yetki ve vicdanî sorumluluğu büyük olan görevlerini zor koşullar altında yapmakta bulunduğunu açıklamak isterim. Özellikle elverişsiz yerlerde bir kısım mahkemeler adaletin önemi ile ölçülemeyecek niteliktedir. Araç ve gereç bakımından eksiklikleri vardır. Mahkemelerde düzenli bir kitaplık yoktur. Konut sorunu ile karşılaşılır.

Hâkimlik mesleğinin ve hâkimin, hiçbir memuriyet ve memur ile kıyas olunamayacak önemini, biraz evvelki yargı yetkisine dair konuşmamda belirtmiştim.

Hâkim huzur içinde olmalı, oturduğu ve çalıştığı yer şerefi ve itibariyle uygun bulunmalıdır. Elverişsiz yerlerden başlamak üzere ve bir plân çevresinde hâkim konutları konusu ele alınmalı, mahkemeler adaletin kudret ve önemi ile orantılı hale getirilmeli, araç ve gereç eksiklikleri tamamlanmalıdır. Unutmamak lâzımdır ki, psikolojik bakımdan bazı maddi unsurlar, manevi unsurların bir nevi desteğini ve itimadın ilk basamağını teşkil eder. Hukuka, sosyal konulara ilişkin yayınlar hâkimlerin, savcıların şahıslarına gönderilmeli ve Adalet Bakanlığı bütçesinde bu yolda bir bölüm ayrılmalıdır. Anayasa'nın 134 üncü maddesi, (hâkimlerin aylık ve ödenekleri "bağımsızlık" esasına göre kanunla düzenlenir) hükümünü koymuştur. Bu hüküm memurlar hakkındaki 117 nci madde hükmü ile karşılaştırılıp bu konuya eşit anlam verilmemelidir. Esasen Anayasa'da öngörülen yargı yetkisinin kapsam ve önemi böyle bir anlama yer vermez. Hâkim ödeneği bağımsızlık esasına göre düzenlenir. Hükmü, maddi bakımdan mülâhaza edilmemelidir. Bu hüküm yargı yetkisi ve hâkimlik mesleğinin özelliğinin gereğidir. Yargı organlarının en yüksek mertebesinde bulunan hâkimlerin emeklilikleri bakımından aleyhte fark vardır. Esasen ilke itibariyle Personel Kanunu dışında bulunan hâkimler için (yargı yetkisi) önemine uygun bir barem düzenlenmelidir.

Sayın Dinleyicilerim,

Yurttaşların zorluğunu çektiği bir gerçeğe de kısa değineceğim: Gerek kamu, gerek özel hukuk konularına ilişkin kanunlarımız hükümlerinin bazı hallerde açık ve seçik olmaması eksiklikleri bulunması yurttaşlarca güç anlaşılmasına sebebiyet vermektedir. Yürürlüğe giren bir kanunda, kısa bir süre sonra çok kere değişiklik yapılması lüzumu hasıl oluyor. Kanunlar yurttaşları şu veya bu yönden ilgilendirmekte, onlara bir takım ödev ve görevler yüklemekte olduğuna göre yurttaşın bunları anlaması icap eder. Özellikle mali hükümleri kapsayan kanunlar halk için bir sıkıntı ve zorluk teşkil eder. Kanun, ilkesine uygun bir doğrultuya girinceye kadar, yanlış uygulamalar yüzünden yurttaş zararlara girer, vakit kaybeder, birçok davaların konusu olur. Kanun hükmünün açık ve seçik olmaması yüzünden merciler arasında yazışmalara sebebiyet verilir. Bir kısım kanunların ise sosyal bünyemize uygun olmadığı uzun süre sonra anlaşılır. Halkı yakından ilgilendiren (ödev ve görev yükleyen ve kamu düzenine ilişkin kanunlarımız ele alınarak konularına göre bünyemize uygun ve Anayasa doğrultusunda hazırlanmalıdır.

Sayın Dinleyicilerim,

Her yıl Yargıtay'a gelen iş sayısı artmaktadır. Yargıtay, 1969 takvim yılında ceza ve hukuk toplamı (188276) iş ile karşılaşmış, bunun (172411)'ni sonuçlandırmış, 1970 yılına (15865) iş devredilmiştir. 1970 yılının altı aylık döneminde ceza ve hukuka gelen işin toplamı (106763)'e ulaşmış, bunun da (89849)^u çıkarılmıştır. Ceza ve Hukuk Genel Kurulları'na gelen işler bu sayıların dışındadır.

Mesai saatleri gözetilmeden feragate olağanüstü bir gayreti yansıtan bu sayılar. Yüksek hâkimlerin ve onların yardımcılarının nasıl yıpratıcı bir çalışma düzeni içinde bulduklarını gösterir. Bu yoğun çalışmaya yerlerinin elverişsizliğini de eklemek gerekir. Gerçekten Yargıtay binası rahat bir çalışma yeri olmaktan uzaktır. Bir Yargıtay hâkimine ayrı bir oda verilememekte, ihtiyaçların bir kısmı yazışmalara, yapılan teşebbüslere rağmen gereği gibi ve zamanında sağlanamamaktadır. Yargıtay'ın ya bağımsız bir bütçesi olması veya Adalet Bakanlığı bütçesinde, Yargıtay'ın-her bakımdan ihtiyaçlarını karşılayacak surette belli bir bölüm ayrılmalıdır. Yargıtay

konusunda geçen adalet yılı açılış konuşmamda sözünü ettiğim bir yöne tekrar değineceğim. Her yıl nüfuzumuzun çoğalması, ekonomik ve sosyal ilişkilerin artması, değişmesi, yeni kanunların yeni hükümler getirmesi, yeni iş ve davaların meydana gelmesine sebep olacak, iş hacmi her yıl artmakta devam edecektir. Ötedenberi olduğu gibi buna karşı daireler sayısının belirli sürelerde çoğaltılması yoluna gidilecektir. Ancak daireler sayısını artırma geçici bir tedbir olabilir. Başka memleketlerde daire ve üye sayısı bu kadar çok olan bir yüksek mahkeme bulunacağını tahmin etmiyorum. Yargıtay'ın esas görevi, bütün yurttaki kanunların bir anlamda ve şekilde uygulanmasını sağlamak, işi hukuki yönden incelemek olduğu halde arada üst mahkemelerin mevcut olmaması yüzünden maddi hukuk bakımından da gerekli inceleme yapılmakta ve bu hal gecikmelerin, iş birikmesinin aslı sebebinin teşkil etmektedir. Üst mahkemeler (istinaf Mahkemeleri) kurulmadıkça daire ve üye sayısının bir noktada duracağı düşünülemez. Artırma zaruretinin önüne geçilemeyecektir. (istinaf Mahkemelerinin) kaldırılmasından sonra geçen uzun sürede birçok değerli hâkimler yetişmiştir. Bu itibarla üst mahkemeler için kifayyetli hâkim sayısının azlığı ileri sürülemez, istinaf Mahkemelerinin kaldırılmasına sebep olan koşullar da bugün mevcut değildir. Bünyemize uygun ve bazı sakıncalar giderilmek suretiyle üst mahkemelerin kurulması mümkündür. Dolayısıyla Yargıtay'daki iş hacmi azalacak, işler daha süratle çıkacak ve bir kısım davaların üst mahkemelerde sonuçlanması, yurttaşların külfetini azaltacaktır.

Sayın Dinleyicilerim,

Barolar adalet cihazının işleminde etkili birer organ, avukatlar adaletin meydana çıkarılmasında, bir hakkın yerine getirilmesinde adalete, hâkime yardımcı meslektaşlardır. Hâkim ve avukat arasındaki ilişkiler, daima adalete, hakka olumlu yönde etkili bir ilişki olmalıdır. Avukatların başka mahallerde veya mahkemelerde işleri olduğu nazara alınarak duruşma saatleri belli fasıllarla ayrılmalıdır. Diğer yönden Anayasa gereği yargı yetkisini kullanan ve mahkemeyi temsil eden hâkime karşı yurttaşların saygı ve itimadını sarsacak davranışlardan sakınmak ve görevinin ağırlığını, insan takatinin üstünde çalışma durumunda bulunduğunu gözönünde tutmak bir meslektaşlık borcudur. Aynı suretle avukatın da, bir hakkın yerine getirilmesi için çaba sarfeden ve savunma hakkının temsilcisi durumunda olan bir meslektaş olduğu unutulmamalıdır. Adalet cihazının işleminde baroların önemli organlar olduğunu ifade etmiştim. Mücerret bu yön baroların bağımsız bir kuruluş olmasını gerektirir. Avukatlık Kanununda bu yönü aksatan hükümlerin düzeltileceğine, Türkiye Barolar Birliği'nin, Dünya Baroları arasında lâyük olduğu yeri alacağına inanmaktayım.

Sayın Dinleyicilerim,

Adalet sorun ve konuların tümünün bir adalet yılı açılış konuşmasında ele alınması toplantının niteliği bakımından mümkün olamayacağı takdir buyrulur. Geçen konuşmamda sözünü ettiğim fakat halâ çözümlenmemiş konulardan bir kısmını yine özet olarak tekrar ele almak lüzumunu hissettim. Gerek kamu hukukunda gerek özel hukukta ilke ve kural olarak adaletin ve hakkın sürat ve isabetle yerine getirilmesi bazı koşullara bağlıdır. Yıllar süren bir dava hak sahibi için mağdur ve hatta suçlu için bir üzüntü kaynağı olur. Adalete karşı yurttaşın güvenini sarsar. Davalarda sürati sağlayacak tedbir ve kanunların biran evvel hazırlanmasına ve hazırlanmış bulunanların Yüksek Meclis'ten çıkarılmasına gayret gösterilmelidir. Bu tedbir ve

kanunların neler olabileceği geçen konuşmamda ifade edilmiştir.

Hâkimlerle birlikte feragatle ve çoğu yerlerde geceleri de çalışmak zorunda kalan zabıt kâtiplerinin, adalet memurlarının maddi durumları düzeltilmelidir. Üzüntü ile söyleyeyim ki, Personel Kanunu bu memurların özel durumunu gözetmemiştir. Hâkimler Kanunu ve gerekli olan hâkimler baremi sırasında zabıt kâtipleri ve adalet memurları bu kanunlarda yer alamadılar.

Adalet düzeni ile ilgili bir konu olan adlî zabitanın kurulması geciktirilmemelidir.

1969 adalet yılı açılış konuşmamda üzerinde önemle durduğum memleketimiz için maddi ve manevi ağır zararlar veren trafik konusu endişeyi gerektiren bir hal almıştır. Ara sıra sıkılaştıran kontroller, durdurulan arabalarda sürücülerden ehliyetname ve gerekli belgelerin aranmasından ibaret kalmamalıdır. Sürat kontrolü yapılmalı, araçların yollarda tüzüğe aykırı ne gibi eylem ve hareketlerde bulunduğu kontrole tabi tutulmalıdır. Kazaların çoğu, sürücülerde lüzumlu belgelerin bulunup bulunmamasından değil (seyrüsefer) kontrolünün eksikliğinden ileri gelmektedir. Olaylara çoğunlukla kamyonların sebebiyet verdiği, kamyon sürücüsü arabasının niteliğine dayanarak nizamla riayetsizlikte kendisi için tehlike görmediği, esaslı bir kontrol-da ortaya çıkacak bir vakiadır. Kontrola çıkan trafik araçları belli olduğundan birçok hallerde kontroller gereken etkiyi yapmamaktadır. Bu konunun ayrıntılarına girmeye toplantımızın niteliği müsait değildir. Trafik Kanun ve Tüzüğünde gerekli değişikliklerin yapılması, Trafik zabitasının artırılması, kanun ve tüzüğün müsamahasız uygulanması gibi ön tedbirlerin biran önce alınması zorunluğu meydandadır.

Son zamanlarda bahsettiğim noktaların dikkate alındığını ve bu alanda çalışmalara başlandığını memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Bu husustaki uygulamaların aksatılmadan ve sürekli olarak yürütülmesi lüzumuna işaret etmek isterim.

Sayın Dinleyicilerim,

Anayasa'mızda önemle belirtilen bir konuya da özet olarak değineceğim.

Ormanlarımızın yurt ölçüsündeki değer ve önemi şüphe götürmez bir, gerçektir. Denebilir ki, her geçen gün, tehlikeyi artırmakta, yurdun geleceği için endişe vermektedir. Yurt savunmasının, ekonomisinin, toplum sağlığının, sosyal düzenin bir yönden ormanlarımızın geleceğine bağlı bulunduğunu söylemekte mübalâğa olmasa gerekir. Orman suçlarının işlenmemesini azalmasını öngörecektir surette çağımızın görüşüne bilim ve tekniğe uygun ve yalnız yurt ve toplum yararını ve geleceğini gözeten amaç ile tedbirleri ivedilikle almalı ve Anayasa'mızın bu husustaki hükümlerini gözden uzak tutmamalıyız.

Sayın Konuklarımız ve Değerli Arkadaşlarım,

1970 - 1971 adalet yılını kapsayan konuşmamda adalet işlerine ilişkin konu ve sorunların bir kısmına değinmiş bulunuyorum. Hukuk düzeni içinde yargı, düzenin bir bölümünü, fakat en önemli bölümünü teşkil eden, Anayasa'nın 2 nci maddesi Türkiye Cumhuriyeti'ni bir hukuk devleti olarak nitelendirmiştir. Bu bakımdan sorunların, konuların hukuk yoluyla, hukuk düzeni içinde çözümlenmesi Anayasa'nın öngördüğü bir ilkedir. Anayasa'mızda öngörülen ilkeler, çağdaş uygarlığın vazgeçilmez ilkeleridir. Bunların tümü ile gerçekleşmesi ve varlığımızın temeli olan Atatürk inkılâplarının korunması yolunda hukukun üstünlüğü ilkesine riayet ederek, bütün Milletçe görevli

sayılız.

Konuřmama son verirken bu toplantıya Şeref veren ve beni dinlemek sabır ve lütufunu gösteren sayın Cumhurbaşkanımıza, sayın konuklarımıza, sayın hâkim ve savcı arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ulvî adalet hizmetinin görevlilerine yeni adalet yılında başarılar dilerim.